

בכורות ה, ב

אייתו ליה תרי ביעי, אמרו ליה הי דזגתא אוכמתא והי דזגתא
 חיורתא. אייתי להו איהו תרי גביני, אמר להו הי דעיזא
 אוכמתא והי דעיזא חיורתא.

רש"י

זגתא. תרנגולת.

ביאור הגר"א

אייתי לי תרי ביעי, אמרי ליה הי דתרנגולתא אוכמתא והי דזגתא
 חיורתא. רצה לומר, שנאמר⁹²⁸: "ושני לאומים ממעך יפרדו" כו', שחלקו יעקב ועשו בכטן אמם, יעקב נטל עולם הבא ועשו [נטל] עולם הזה⁹²⁹. "ויתרוצצו הבנים בקרבה"⁹³⁰ כמו שכתב רש"י [שם]⁹³¹. וידוע, שעודן בכטן אמם וכשהם קטנים נקראים 'ביצים', וכשיגדלו קצת נקראים 'אפרוחים', כמו שאמרו⁹³² "והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים", שרומז שהשכינה יש לה מנוח בגלות בזכות הקטנים.

וזה ששאלו, האריך אפשר בכטן אמם וכשהם קטנים לחלוק זה לקדושה וזה לסטרא אחרא, כמו שנאמר⁹³³: "ויגדלו הנערים ויהי עשו כו' ויעקב איש תם" כו',

שאו הם אפרוחים, זה חיורתא וזה אוכמתא, אבל ביצים האריך אפשר.

אייתי ליה איהו תרי גביני אמר להו הי דעיזא אוכמתא והי דעיזא חיורתא. הענין, כמו שאמרו⁹³⁴ אכל גבינה מותר לאכול בשר אחריו, אכל בשר אסור לאכול אחריו גבינה. והענין, כי הטעם⁹³⁵ 'לא תבשל גרי בחלב אמו', כמו שכתבתי לעיל שבעונותינו אין נגמר חדשיו ומפלת כנסת ישראל את משיח⁹³⁶, "הרינו חלנו [כמו ילדנו רוח]" כו'⁹³⁷. וידוע, שזרע הזכר נקפא דומה לגבינה, וזרע הנקבה צלול דומה לחלב, וכשאשה מורעת תחילה אז גובר זרע הזכר ויולדת זכר⁹³⁸, וזה שנאמר⁹³⁹: "הלא כחלב תתיכני" — זהו האשה מורעת תחילה. "וכגבינה תקפיאני" — זהו אחר כך זרע הזכר. ואחר כך יצירת

ומרות, לא ישא גוי אל גוי
 ישלם חרכו של עשו, "העושו
 כמו שנאמר "דרכתי לבדי".

928 בראשית כה, כג. 929 תנא דבי אליהו זוטא פי"ט. 930 בראשית שם, כב. 931 "דבר אחר, מתרוצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות". 932 זוהר פרשת שמות ט ע"א. 933 בראשית כה, כו. 934 חולין קה, א. 935 בד"ר: "הטעם על". 936 לעיל בספרנו בכורות ה, ב "אל קיסר ... נחש לכמה [שנים] מיעבר", בד"ה "והענין, כמו בחבלי משיח". וכן להלן שם "מילחא כי סריא" בד"ה "וענין השילתא" דמשיח אקרי בר נפל. עפ"י סנהדרין צו, ב. 937 ישעיה כו, ית. ופרש"י: "חיל כילודה, כאילו ילדנו כאילו קרובים אנו להגאל והוא רוח ואין ישועה". ועיין נדה ח, ב שמפסוק זה ראייה למפלת. 938 ברכות ס, א. 939 איוב י, ייב.

הולד: "עור ובשר תלבישני" – אמו מורעת⁹⁴⁰ שממנו עור ובשר כו'. "ובעצמות וגידים תסוככני" – זהו זרע האב שממנו עצמות וגידים⁹⁴¹. ואחר כך "חיים וחסד עשית עמדי" – זהו מה שנתן בו הקב"ה [נפש רוח נשמה]. ואם חס ושלום מפלת אותו ונימוח בשליא, אז נימוח הבשר וחזור לחלב, זהו "לא תבשל גדי בחלב אמו", שיחזור לחלב אמו זרע האם⁹⁴². והוא שאמרו: אכל גבינה מותר לאכול אחריו בשר, שזה סדר היצירה, אבל אכל בשר אסור לאכול [אחריו] גבינה, שזה חס ושלום סיבת הנפל.

ואמר להם איזה דעיזא חיוורא ואיזה דעיזא אוכמא. מאחר שהן מטיפה אחת שנחלק⁹⁴⁷, כידוע בתאומים, שזה יותר פלא על ביצים [ואם] אחת, אלא כמו שנאמר⁹⁴⁸: "וורו רשעים מרחם". "ובטרם תצא מרחם הקרשתיך"⁹⁴⁹.

נחמה

ועוד אייתו תרי ביעי וא"ל הי זוגיתא כו' ע"ד שאמרו בשמעתין תרנגולת לכ"א יום וכנגדו בלזו ואמרינן שרמז ירמיה מקל שקד אני רואה שהם כ"א יום מ"יז בתמוז עד ט' באב והם רמזו לו ימים אלו בזוגיתא אוכמתא ע"ש הגלות ולפי שיש עוד כ"א ימי סליחה ושמחה מ"יט ראשון של ר"ה עד כ"א תשרי שהוא הושענא רבה יום גמר החתימה כדאיתא במדרשות והוא שרמז לו בזוגיתא חיוורתא ג"כ ע"ש ליבון עונות וכך א"ל הרי תרי ביעי שהתולדה מבי זוגיתא הן כולן לבנים ואין ניכר איזה מהשחורה ואיזה מהלבנה כן אין לכם היכר כי מקרה אי יקרה את כולן שהפורעניות והטובות שוים בימים בשיעור אי זה כזה כ"א יום הן ואין כאן מקום תקוה לכם והשיב בדוגמא זה עיזי אוכמתי כו' הן בי שיערים שהביאו ישראל ביה"כ החיוורתא היא שהיתה להי' והאוכמתא שהיתה לעזאזל והגבינה שהיא התולדה מהן שניהן לבנים שגם השעיר לעזאזל היה מלבין עונותיהם של ישראל שנאמר ונשא השעיר וגו' וכמ"ש שהיו קושרין בההוא שעיר המשתלח חוט של זהורית וכיון שהגיע למדבר היה מלבין וכן הוא הענין בבי זוגיתא שהיו שניהם תולדותם לכ"א יום ותולדות שניהם היו ביצים לבנים כי הנה שני שיעורים כ"א יום ג"כ תולדותיהן שוין בליבון כי כמו שהכ"א יום שמר"ה עד הושענא רבה תולדות ליבון עון וכפרה עליהם כן גם ימי כ"א יום פורעניות מ"יז בתמוז עד ט' באב היה תולדות ליבון עונות כי הצרות ויסורין מכפרין כמ"ש הגלות מכפר.

940 נדה לא, א: "אמו מורעת אודם שממנו". 941 נדה שם. 942 בכת"י: "האב". 943 ויקרא טו, ח: "ונתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל". 944 ירמיה נ, יז. כ"כ רבינו בביאור על רע"מ – יהל אור פרשת צו (כת ע"א). ועיין ברית יצחק לרי"א חבר (ה ע"א): "שמצינו בכמה מקומות שעשו הוא בחינת 'שעיר' כמ"ש הן עשו אחי איש שעיר וכו' וכתוב ואת השעיר החי וכו' לשלח אותו לעזאזל וכו', ויעקב מכונה בשם 'כבש' וכו' שה פזורה לישראל". 945 בראשית כז, יא. מוזכר בדברי פנחס רוא מבעלי התוס', הובא ביסורין יג (תשס"ג) עמ' מ. ועיין להלן שבת עז, ב "מאי טעמא עיזי מסגן ברישא" בד"ה רבי זירא. ובתוספות השלם (מהדור' גליס) ויקרא שם: "גורל אחד לה', זה היה של יעקב שנקרא שמו ישראל הנקוב בשם ה', וגורל אחד לעזאזל, על שם שרו של עשו שהוא עז וקשה". ועיין בפסיקתא זוטרתא פרשת לך לך פט"ו י: "ועז זו מלכות יון, דכתיב [דניאל ח, ח] וצפיר העזים הגדיל עד מאד". 946 יומא פ"ו מ"א. 947 יבמות צח, א. אמנם עיין רש"י בראשית כה, כו: "שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו ... יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השניה". 948 תהלים נח, ד. 949 ירמיה א, ה.